

Matthew Tree, *Núvol*, 8 de febrer del 2019

DAMIÀ BARDERA. L'ALTRE BARRI

Durant vuit anys, amb una tenacitat i una valentia exemplars, la petita editorial **El Cep i la Nansa** ha anat publicant recull rere recull dels contes de **Damià Bardera** (Viladamat, 1982), des del 2010 fins al dia d'avui: un total d'uns 500 contes, distribuïts en sis volums. No crec que exageri si dic que els lectors de Bardera fins al dia d'avui s'han limitat a les persones que l'autor coneix personalment (i els amics d'aquestes), a recomanacions esporàdiques o, justament, als visitants de *Núvol*, on Bardera ha publicat nombrosos articles i on han aparegut diversos articles sobre ell i la seva obra. Jo mateix el vaig fent de jurat pel primer concurs de contes del *Núvol*, on va ser un dels premiats pel relat *Un conte de Nadal*.

Ara, una editorial més gran –**Empúries**– ha decidit publicar un recull de contes barderians –*Un circ al pati de casa*– seleccionats de cinc dels llibres prèviament editats per El Cep i la Nansa i barrejats amb un grapat de relats inèdits. De manera que Bardera, segurament, arribarà a un públic més gran. Per fi.

Al pròleg, **Toni Sala** compara Bardera a Rodoreda, Monzó i Calders, entre d'altres noms més que coneguts de la literatura catalana. I té raó: aquests contes s'aprofiten de la crueltat de les novel·les de Rodoreda, del surrealisme casual de molts dels contes del Monzó i de l'estil alhora formal i col·loquial de Calders. Però també tenen moltes coses en comú amb certs autors estrangers, atès que formen part d'un gènere que estic a punt d'inventar (crec) i que anomenaré, per manca d'una descripció millor, el gènere dels universos paral·lels. I per explicar què significa això –o què voldria que signifiqui– he d'esplaiar-me una miqueta més.

Durant bona part dels primers anys de l'adolescència, jo llegia principalment ciència-ficció. De fet, adorava la ciència-ficció: m'ajudava a fugir del món real

sense que hagués d'ingerir cap substància il·legal i em portava a uns mons futurs plens de possibilitats innumbrables. De tant que estimava la C-F, sentia la necessitat de defensar-la de la gent –i n'hi havia molta– que deia que no era bona literatura. La meua línia de defensa principal era afirmar que obres d'una qualitat literària innegable com ara *1984* d'Orwell o *Un món feliç* de Huxley també pertanyien al gènere de la ciència-ficció i que només era gràcies a l'esnobisme innat dels crítics literaris que no eren classificats com a tal. Convençudíssim als meus catorze anys que tenia raó, ja en fa més de quaranta que sé que em vaig equivocar. Ni Orwell ni Huxley porten els seus lectors cap a uns futurs plens de possibilitats, facilitant així una fugida deliciosa de la realitat quotidiana. Al contrari, creen uns mons que tenen molts punts en comú amb el nostre però en els quals certs factors han estat modificats, precisament per tal de recalcar unes realitats que existeixen a la nostra però que sovint obviem. Un altre llibre que pertany al mateix gènere (i que està disponible en una traducció catalana excel·lent de Joan-Lluís Lluís des de fa sis mesos) és *L'arrencadors* de Boris Vian. Comença amb una situació 'normal' que no trigar a estrafer-se: un home passeja per un penya-segat i sent els crits d'una dona procedents d'una casa propera; hi entra i l'ajuda a parir; el marit de la dona, però, s'ha tancat a l'habitació del costat i en ser preguntat si està content de ser pare, replica que gens. Després, al poble, descobrim que els vells són tractats amb una brutalitat casual pels nens i que són subhastats als pobletans encara no envellits ('A aquesta', diu un dels subhastadors, 'no li falta cap dent, pot ser pràctic'). Els gats parlen. Els aprenents són tractats com si fossin esclaus... O sigui, el que fa Vian és enviar-nos a un univers semblant però canviat perquè podem apreciar –entre moltes altres coses– la capacitat de crueltat dels éssers humans, sobretot si aquesta crueltat ha esdevingut socialment acceptable.

Una altra obra comparable és la Trilogia de Claus i Lucas (també disponible en una traducció excel·lent, aquest cop del Sergi Pàmies) de l'Agota Kristof, l'autora hongaresa que escrivia en francès de Suïssa. La trilogia ens transporta a un món els protagonistes del qual són els bessons que li donen el títol, uns

bessons desproveïts de cap mena d'empatia –‘no plorem mai’, diuen– que, malgrat tot, són capaços d'ajudar a la gent en el cas que això realment sigui necessari. En aquestes tres novel·les, la gent parla d'una manera ben rara però que dins del context de la història sembla més aviat normal (per exemple, l'àvia dels bessons –l'Àvia, la Mare i el Pare no tenen noms propis– els diu ‘fills de gossa’); hi passen coses estranyes que també semblen normals dins el context de la novel·la, com ara quan en Lucas llepa la sang menstrual directament de la vagina d'una amiga.

I és clar que podríem afegir molts títols més a l'aquest gènere: la trilogia de Gormenghast, de Mervyn Peake; *L'home al castell alt* de Philip K. Dick, ben diferent de la seva ciència-ficció habitual; *Nosaltres* de Yevgeny Zamyatin, *Escorxador 5* de Kurt Vonnegut, qualsevol novel·la burroughsiana...

Doncs bé, l'obra de Damià Bardera, sense cap mena de dubte, es pot incloure en aquest mateix gènere dels universos paral·lels. El seu univers particular és un poble empordanès qualsevol en què els mutilats i la màgia (més aviat negra) són el pa de cada dia; i la brutalitat, la cosa més normal del món. Sovint utilitza el format dels contes de fades –un gènere que coneix a fons– no pas per traslladar-nos a un món fantàstic sinó per rebotar-nos, amb força, cap al nostre.

No sé qui ho va dir, però no deixa de ser prou cert que la literatura de debò ens fa veure coses que ja sabem que hi són però que preferim no veure o en què mai no ens hem fixat prou. Ho va explicitar el poeta anglès Phillip Larkin, amb un poema cèlebre en què descriu com el sexe va esdevenir ‘visible’ l'any 1963, gràcies a la publicació d'un llibre:

*‘Sexual intercourse began
In nineteen sixty-three
(which was rather late for me) –
Between the end of the Chatterley ban
And the Beatles’s first LP’.*

(‘Les relacions sexuals van començar
El mil nou-cents seixanta-tres(una mica tard per mi) –
Entre la fi de la prohibició de l’Amant de Lady Chatterley
i el primer àlbum dels Beatles’).

Així mateix, l’obra de Bardera fa visible certs aspectes de les nostres vides i de la realitat que ens envolta –uns aspectes que sovint escollim esquivar– mitjançant, en el seu cas, un microcosmos tan reconeixible com insòlit i desconcertant. Els descobrireu a *Un circ al pati de casa*, i us asseguro que no us en penedireu pas.